

فهرست پرندگان ایران کا کائوها و پرستوهای دریائی (آبدمزنان)

دکتر طلعت حبیبی-روحیه رسوخ-عالم اسدی

گروه زیست شناسی دانشکده علوم- دانشگاه تهران

پیش گفتار :

درسوزه جانورشناسی دانشکده علوم کلکسیون نسبتاً کاملی از پرندگان ایران موجود است که از سال ۲۰۲۷ باهمت شادروان دکتر مصطفی فاطمی آغاز شد و هم اکنون روبه تکامل می باشد. در تکمیل این کلکسیون گروه همکاران سوزه و آزمایشگاه جانورشناسی دانشکده علوم همکاری صمیمانه داشته اند. بنابراین در تکمیل این مقاله هر یک از گروه جانورشناسی به نحوی کمکهای ارزنده ای داشته اند. این مقاله شامل اختصاصات کلی کا کائوها و پرستوهای دریائی یا آبدمزنان و فهرست این پرندگان در ایران و نقشه انتشار آنها در ایران است.

کوشش زیادی برای تهیه اسامی فارسی این پرندگان انجام گرفته است که از راهنمایی جناب آقای آرام و تأیید استاد ارجمند جناب آقای دکتر شیبانی برخوردار بوده ایم. مراتب سپاسگزاری تقدیمشان می نمائیم. در تهیه اسامی فارسی از اسم های محلی پاره ای از مشخصات گونه استفاده شده است برای هرگونه نشانه مخصوص در نظر گرفته شده است که انتشار جغرافیائی آن گونه با همان نشانه در نقشه مشخص گردیده است و البته حدود انتشار بر روی نقشه نشان داده شده است. انتشار کا کائوها در نقشه الف و انتشار پرستوهای دریائی در ایران در نقشه ب نشان داده شده است.

خلاصه نتیجه مطالعاتی که در مدت چندین سال روی این پرندگان انجام شده است به انگلیسی نوشته شده است.

صفات عمومی کا کائوها و پرستوهای دریائی (آبدمزنان)

این پرندگان در سواحل دریاها و اقیانوس ها و دریاچه ها و همچنین در سواحل بعضی رودخانه ها و مرداب ها زندگی می کنند. این پرندگان گاهی در آبهای محدود واقع در خشکیهای دور از دریانیز مشاهده می شوند ولی بطور کلی بیشتر مخصوص سواحل دریاها میباشند و در مجاور خط ساحلی پرواز می کنند.

این پرندگان دارای رنگهای گوناگونی میباشند در سن بلوغ بیشتر رنگ آنها سفید و خاکستری روشن تا خاکستری سیر و سیاه دیده می شوند ولی در قبل از بلوغ بیشتر برنگ قهوه‌ای یا نخودی بارنگهای - کمرنگ تر مخلوط میباشند بطور کلی در سن بلوغ سینه و شکم این جانوران سفید رنگ است و پره‌های ناحیه پشت و بال باستثنای چندین قسمت از ناحیه پشت خاکستری رنگ میباشند. بیشتر کاکائیه‌ها در حالت بلوغ دارای سرسفید رنگی میباشند. تغییر رنگ در فصل تابستان و زمستان در این جانوران دیده می شود گونه‌ای که در فصل زمستان دارای سرسفید رنگ است در فصل تابستان سرسیاه رنگ می شود برعکس نمونه‌هایی وجود دارد که در زمستان خطوط سیاه رنگی روی سر پرنده مشاهده می شود. پرندگان جوان همانطور که قبلا نیز اشاره گردید، برنگ قهوه‌ای تیره یا نخودی و دارای رنگهای سفید و علامات و لکه‌ها و خالها و یادارای خطوطی تیره و روشن میباشند. بعضی از این پرندگان دارای جثه بزرگی هستند و پاهای آنها پرده دار است و میتوانند بر روی آب شنا کنند و روی نوك کاکائیه‌ها یا سرغان نوروزی زائده برجسته معمولاً رنگی وجود دارد که جوجه‌ها هنگام گرسنگی این برجستگی را تحریک نموده و به این ترتیب مادر را آگاه می سازند که به آنها غذا برساند.

جثه پرستوهای دریائی کوچکتر از کاکائیه‌ها است و دم آنها معمولاً دوشاخه است کاکائیه‌ها و پرستوهای دریائی بطور دسته جمعی زندگی می کنند و احتمالاً اهلی تر از سایر پرندگان دریا بنظر میرسند و - معمولاً در بندرگاهها و جاهائیکه مردم زندگی می کنند وجود دارند و براحتی میتوان آنها را دست آموز نمود. همانطور که ذکر شد این جانوران بطور دسته جمعی زندگی می کنند و در فصل تخمگذاری این حالت بیشتر محسوس است در اجتماع آنها گاهی از میلیونها زوج تجاوز می کنند و گاهی نیز فقط در اجتماع آنها عده معدودی مشاهده می شوند.

پرندگان مهاجر هستند، غذای این پرندگان بیشتر از ماهی است ولی آنها می توانند از هر نوع غذائی که در اختیارشان قرار بگیرد استفاده نمایند، حتی دیده شده است که این جانوران از پرندگان کوچک و تخم پرندگان نیز تغذیه نموده‌اند مثلاً در لوله گوارشی کاکائیه خاکستری (*Larus fuscus*) که در تاریخ ۲۴/۸/۳۴ از بندر پهلوی شکار شده بود دو سهره (*Carduelis carduelis*) کامل و گوارده نشده مشاهده گردید.

این پرندگان بسیار پرسروصدا می باشند بخصوص در فصل تخمگذاری سروصدای بیشتری دارند. با این که جزء پا یرده داران می باشند ولی پاهای ظریف و لاغری دارند و شناگر ماهری نمی باشند. در بندر پهلوی به سرغان نوروزی اغلب کاکائیه و به دو گونه از پرستوهای دریائی بنام پرستوی دریائی کوچک و پرستوی دریائی دورگه جغجغه میگویند. بعضی از گونه‌های پرستوهای دریائی روی تراپانا- تانس (*Trapa-natensei*) گیاهی که در مرداب پهلوی فراوان است تخم می گذارند و تخمها خال - دار کرم و قهوه‌ای رنگ است و جوجه‌های آنها که پوشیده از پره‌های کرکی کرم و قهوه‌ای است بر روی این گیاه در فصل مساعد بخوبی دیده می شوند که به زیبایی مرداب می افزایند، هرگاه به لانه آنها قایقی نزدیک شود تعداد فوق العاده زیادی روی قایق با سروصدای فراوان برای دفاع از لانه پرواز می کنند همین حالت نیز وقتی یکی از پرستوهای دریائی مرده روی آب باشد بخوبی دیده می شود و بنظر میرسد که این پرندگان ناراحتی را بخوبی حس کرده و با هم همکاری می نمایند. کاکائیه‌ها و پرستوهای دریائی مهاجرند و زمان مهاجرت کاکائیه‌ها در ایران اغلب زمستانها و پرستوهای دریائی اغلب تابستان می باشد.

فهرست پرندگان. خانواده کاکائیا و پرستوهای دریائی که در ایران پیدا شده‌اند

خانواده کاکائیا Family Laridae

جنس لاروس Genus Larus

+ گونه کاکائی سیمگون

La. *Larus argentatus*. Pontoppidan, 1763.

En. Herring gull

Fr. Goeland argenté

در سواحل خلیج فارس دیده شده است و هم‌چنین در رضائیه و بندر پهلوی و سکران و شهسوار موجود است.
۴ نمونه نروماده در تیرماه سال ۲۵۱۷ از رضائیه بدست آمده و نمونه نروماده از بندر پهلوی در تاریخهای آذر
۲۵۲۹ و دیماه ۲۵۱۶ و ابانماه ۲۵۳۴ بدست آمده است.

+ زیرگونه کاکائی سیمگون

La. *Larus argentatus argentatus*. Pontoppidan, 1763.

En. Herring gull

Fr. Goéland argenté

در آبادان و سواحل بحر خزر دیده شده است.

۲ نمونه نروماده از آبادان و شهسوار بدست آمده است.

+ زیرگونه کاکائی سیمگون

La. *Larus argentatus cachinnans*. Pallas, 1811.

En. Herring gull

Fr. Goéland argenté

در اهواز و بندر پهلوی و سیستان موجود است.

+ زیرگونه کاکائی سیمگون

La. *Larus argentatus heuglini*. Bree, 1876.

En. Herring gull

Fr. Goéland argenté

نمونه‌هایی که با علامت + مشخص شده است در سوزه جانورشناسی دانشکده علوم موجود است.

Fr = فرانسه = En = انگلیسی = La = لاتین

از اهواز و بندر پهلوی و سیستان بدست آمده .

یک نمونه نر از بندر پهلوی در تاریخ ۲۴/۸/۲۵۲۵ بدست آمده .

زیرگونه کاکائی سیمگون

La. *Larus argentatus taimyernsis*. Buturlin, 1911.

En. Herring gull

Fr. Goéland argenté

از سواحل دریای خزر و سیستان بدست آمده

+ گونه کاکائی اروپائی

La. *Larus canus*

La. Common (or Mew) gull

Fr. Goéland Cendré

در شمال ایران و نواحی جنوب ایران موجود است.

۲ نمونه نر و ماده از جایگاه دار برقان در بهمن ماه ۲۵۲۶ و ۳ نمونه نر و ماده از شهسوار در فروردین ماه

۲۵۲۶ بدست آمده و ۳ نمونه نر و ماده از بندر پهلوی (سرداب انزلی) در تاریخهای آذرماه ۲۵۲۹ و بهمن ماه

۲۵۲۶ بدست آمده .

زیرگونه کاکائی اروپائی

La. *Larus canus heinei*. Hemeyer, 1853.

En. Common (or Mew) gull

Fr. Goéland cendré

در نواحی شمال غربی ایران و همچنین نواحی دریای خزر و خلیج فارس موجود است.

+ گونه کاکائی خاکستری

La. *Larus fuscus* Linnaeus, 1758.

En. Lesser black - backed gull

Fr. Goéland brun

در سواحل بحر خزر و خلیج فارس موجود است .

از سواحل بحر خزر سه نمونه نر و ماده از بندر پهلوی در تاریخهای شهریور ۲۵۲۹ و آبانماه ۲۵۳۴

بدست آمده است.

زیرگونه کاکائی خاکستری

La. *Larus fuscus fuscus*. Linnaeus, 1758.

En. Lesser black - backed gull

Fr. Goéland brun.

در سواحل خلیج فارس دیده شده است.
+ گونه کاکائی نوک باریک

La. *Larus genei* Bréme, 1840

En. Slender-billed gull

Fr. Goéland railleur.

در سواحل خلیج فارس و سواحل بحر خزر و سیستان موجود است.

۲ نمونه نروماده از بندر پهلوی در فروردین و بهمن ماه ۲۰۲۶ و یک نمونه نر از شهسوار و ۲ نمونه نروماده از جزیره قشم ناحیه هرمز در اردیبهشت ۲۰۲۶ و یک نمونه ماده از خرمشهر در فروردین ۲۰۲۰ بدست آمده است.

+ گونه کاکائی دوده‌ای

La. *Larus hemprichii*. Bruch, 1853.

En. Hemprich's gull.

Fr. Goéland d'Hemprich.

در نواحی مشرق خلیج فارس تا بلوچستان و نواحی مکران، جزیره قشم و تنگه هرمز موجود است.
۲ نمونه ماده در اردیبهشت ماه ۲۰۲۶ از جزیره قشم و تنگه هرمز بدست آمده.

+ گونه کاکائی شمالی

La. *Larus hyperboreus*. Gunnerus, 1767.

En. Glaucous gull.

Fr. Goéland bourgmestre.

در سواحل دریای خزر موجود است.

۲ نمونه نروماده از بندر پهلوی در تاریخ مهرماه ۲۰۲۶ و شهریور ماه ۲۰۲۹ بدست آمده است.

زیرگونه کاکائی شمالی

La. *Larus hyperboreus hyperboreus*. Gunnerus, 1767.

En. Glaucous gull.

Fr. Goéland bourgmestre.

در سواحل دریای خزر یافت شده است.

گونه کاکائی سرسیاه

La. *Larus ichthyactus*. Pallas, 1773.

En. Great black-headed gull.

Fr. Goéland à tete noir.

نواحی دریای خزر و سواحل خلیج فارس تا مکران و سیستان و آذربایجان وجود دارد.

+ گونه کاکائی دریائی

La. *Larus marinus*. Linnaeus, 1758.

En. Great black-backed gull.

Fr. Goéland marin.

درنواحی شمال ایران وسواحل دریای خزر موجود است وهم چنین در نواحی جنوبی ایران وجود دارد .

۱ نمونه نروماده از بندر پهلوی در تاریخهای مهرماه ۲۵۲۵ و اردیبهشت ماه ۲۵۲۴ ،

۲ نمونه نروماده از بندر عباس در تاریخ آذرماه ۲۵۲۴ بدست آمده است .

گونه کاکائى کوچک

La. *Larus minutus*. Pallas, 1776.

En. Little gull.

Fr. Mouette pygmée

درنواحی دریای خزر ونواحی ساحلی خلیج فارس موجود است.

+ گونه کاکائى خندان

La. *larus ridibundus*. Linnaeus, 1766 .

En. black - headed gull.

Fr. Mouette rieuse.

در اکثر نقاط ایران وجود دارد.

۱ . نمونه نروماده از بندر پهلوی در فروردین ماه ۲۵۲۶ و مهرماه ۲۵۲۷ و بهمن ماه ۲۵۲۷ و یک

نمونه ماده از رودخانه کارون در تاریخ فروردین ماه ۲۵۲۲ و یک نمونه ماده دیگر در فروردین ماه ۲۵۲۱ از

خرمشهر وهمینطور یک نمونه ماده دیگر در بهمن ماه ۲۵۲۲ از شهسوار بدست آمده است.

خانواده پرستوهای دریائی (Family Sternidae)

جنس کلی دونیاس (Genus chlidonias)

+ گونه پرستوی دریائی دورگه

La. *Chlidonias hybrida*. Pallas, 1811.

En. Whiskered tern.

Fr. Guifette moustac.

در حدود ۱۵ نمونه نروماده و نابالغ از بندر پهلوی در تاریخهای خرداد ماه ۲۵۱۹ و سرداد ۲۵۱۹ و خرداد

۲۵۲۶ و شهریورماه ۲۵۲۶ و همچنین از شهسوار و قزوین و زابل بدست آمده و یک نمونه از بندر معشور در سال

۲۵۱۷ و یک نمونه در سال ۲۵۱۸ از شریف آباد قزوین بدست آمده .

+ زیرگونه پرستوی دریائی دورگه

La. *Chlidonias hybrida. hybrida*. Pallas, 1811

En. Whiskered tern.

Fr. Guifette moustae.

در شمال ایران نواحی ساحل دریای خزر و همچنین سواحل خلیج فارس دیده شده است.
 و نمونه های نروماده از بندر پهلوی و شهسوار و خرمشهر و قزوین و هم چنین از زابل و سیستان صید شده است.
 + زیرگونه پرستوی دریائی دورگه

La. *Chlidonias hybrida javanica*. Horsfield, 1822.

En. Whiskered tern.

Fr. Guifette moustac.

در نواحی مشرق ایران و سیستان بلوچستان ایران موجود است.
 یک نمونه ماده از زابل سیستان در اردیبهشت ۲۵۲۶ صید شده.
 گونه پرستوی دریائی سیاه

La. *Chlidonias niger*. Linnaeus, 1758.

En. Black tern.

Fr. Guifette noire.

در سواحل دریای خزر و بندر شاه دیده شده است.

زیرگونه پرستوی دریائی سیاه

La. *Chlidonias niger niger*. Linnaeus, 1758.

En. Black tern.

Fr. Guifette noire.

در سواحل شمالی دریای خزر موجود است.

گونه پرستوی دریائی بال سفید

La. *Chlidonias leucopterus*. Temminck, 1815.

En. White winged black tern.

Fr. Guifette leuoptere á ailes blanches

در سواحل دریای خزر دیده شده است و مهاجرت این پرندگان از نواحی مدیترانه به ایران است.

جنس گلوکلیدن (*Genus Gelocheidon*)

گونه پرستوی دریائی نیلی

La. *Gelocheidon nilotica*. Gmelin, 1789.

En. Gull-bild tern.

Fr. Sterne hansel.

در سواحل دریای خزر و خلیج فارس موجود است.

زیرگونه پرستوی دریائی نیلی

La. *Gelocheidon nilotica nilotica*. Gmelin, 1789.

En. Gull-bild tern.

Fr. Sterne hansel.

درنواحی دریای خزر ونواحی خلیج فارس دیده شده وهمچنین به ناحیه شرق ایران مهاجرت مینماید.
جنس هیدروپروگنه (Genus hydroprogne.)

+ گونه پرستوی دریائی خزری

La. *Hydroprogne tschgrava* (*Hydroprogne caspia.*) Lepechin, 1770.

En. Caspian tern.

Fr. Sterne caspienne. (*outchegrava.*)

درسواحل دریای خزر و خلیج فارس و مکران موجود است.

۲ نمونه نروماده از بندر پهلوئی در تاریخهای شهریور ۲۵۲۹ و مهرماه ۲۵۲۵ صید شده که در موزه

جانورشناسی موجود است.

جنس استرنا (Genus Sterna)

+ گونه پرستوی دریائی پیشانی سفید

La. *Sterna albifrons*. Pallas, 1764.

En. Little tern.

Fr. Sterne naine.

به سواحل دریای خزر و خلیج فارس مهاجر زمستانی است.

۲ نمونه نروماده از زابل سیستان در تاریخ اردیبهشت ۲۵۲۶ صید شده است.

+ زیرگونه پرستوی دریائی پیشانی سفید

La. *Sterna albifrons albifrons*. Pallas, 1764.

En. Little tern.

Fr. Sterne naine.

در سواحل خلیج فارس و دریای خزر و سیستان موجود است.

دو نمونه از زابل سیستان در اردیبهشت ۲۵۲۶ بدست آمده است.

گونه پرستوی دریائی پشت قهوه‌ای

La. *Sterna anaethetus*. Scopoli, 1786.

En. Bridled tern.

Fr. Sterne bridée

در خلیج فارس ونواحی مکران موجود است.

زیرگونه پرستوی دریائی پشت قهوه‌ای

La. *Sterna anaethetus anaethetus*. Scopoli, 1786.

En. Bridled tern.

Fr. Sterne bridée

در سواحل خلیج فارس و ناحیه مکران موجود است

گونه پرستوی دریائی بنگالی

La. *Sterna bengalensis*. Lesson, 1831.

En. Lesser crested tern.

Fr. Sterne voyageuse.

در زمستان به سواحل خلیج فارس و نواحی بلوچستان و مکران مهاجرت می کند.

+ گونه پرستوی دریائی برگئی

La. *Sterna bergii*.

En. Swift (or greater crested) tern.

Fr. Sterne huppée.

در سواحل خلیج فارس و نواحی مکران موجود است .

۳ نمونه نروماده و نابالغ از جزیره قشم بدست آمده است.

+ گونه پرستوی دریائی معمولی

La. *Sterna hirundo*. Linnaeus, 1758.

En. Common tern.

Fr. *Sterna pierre - garin*.

در سواحل دریای خزر و خلیج فارس و هم چنین نواحی مغرب ایران و زابل سیستان یافت میشود و بطور کلی بهمه نقاط ایران در زمستان مهاجرت می کنند و ۶ نمونه نروماده و نابالغ از بندر پهلوی در تاریخهای خرداد ۲۵۱۹ و تیرماه ۲۵۱۹ و تیرماه ۲۵۲۲ بدست آمده .

+ زیرگونه پرستوی دریائی معمولی

La. *Sterna hirundo hirundo*. Linnaeus, 1758.

En. Common tern.

Fr. *Sterna pierre - garin*.

در نواحی شمال ایران و سواحل دریای خزر و در نواحی خلیج فارس و سیستان موجود است.

یک نمونه ماده از زابل سیستان بدست آمده است.

گونه پرستوی دریائی خوزی .

La. *Sterna repressa*. Hartert, 1916.

En. White - cheeked tern.

Fr. Sterne à joues blanches.

در خلیج فارس دیده شده است.

گونه پرستوی دریائی سندویجی

La. *Sterna Sandvicensis*. Latham, 1787.

En. Sandwich tern.

Fr. Sterne caugek.

درنواحی خلیج فارس و دریای خزر موجود است.

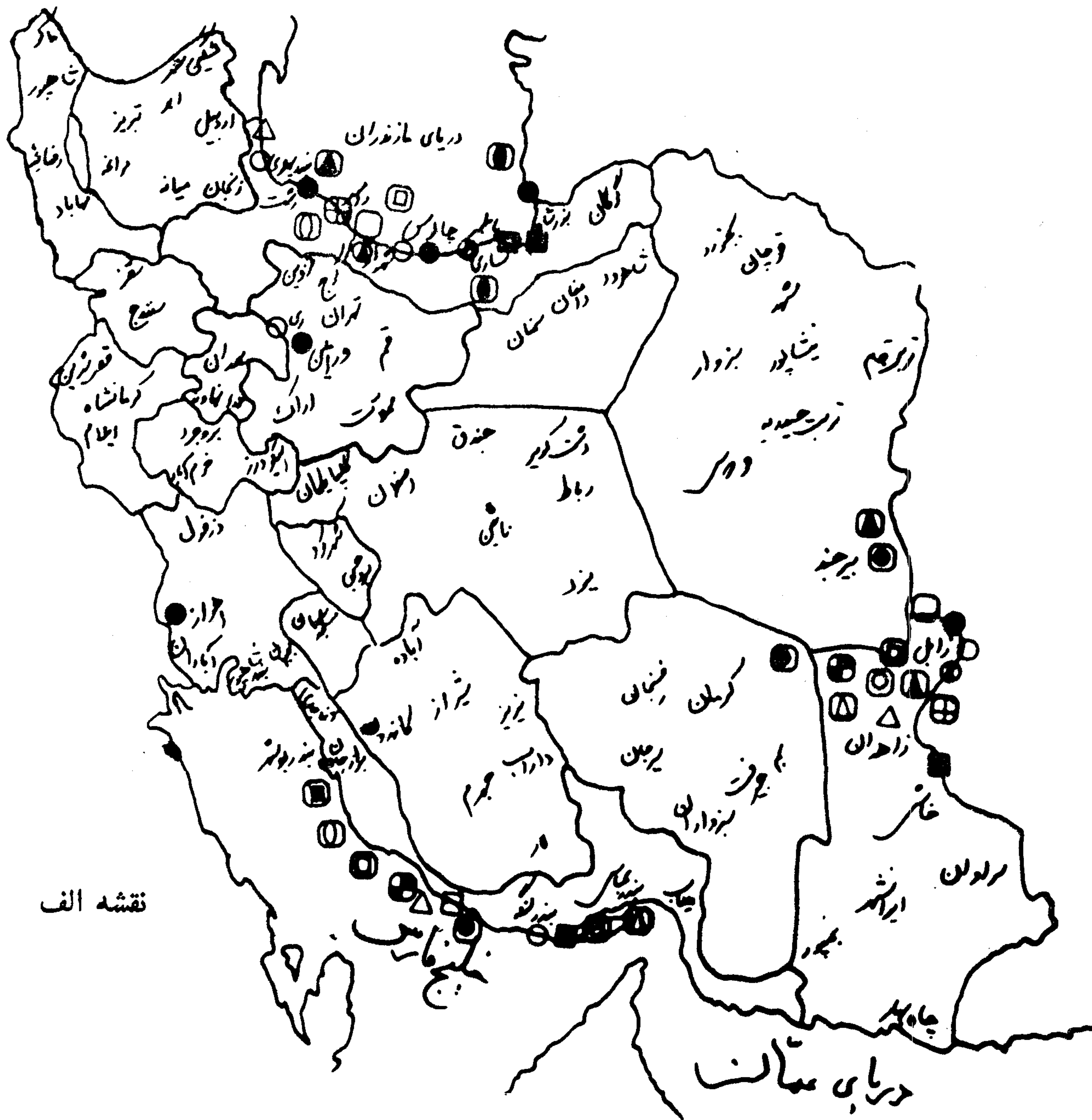
زیرگونه پرستوی دریائی سندویچی

La. *Sterna sandvicensis sandvicensis*. Latham, 1787.

En. Sandwieh tern.

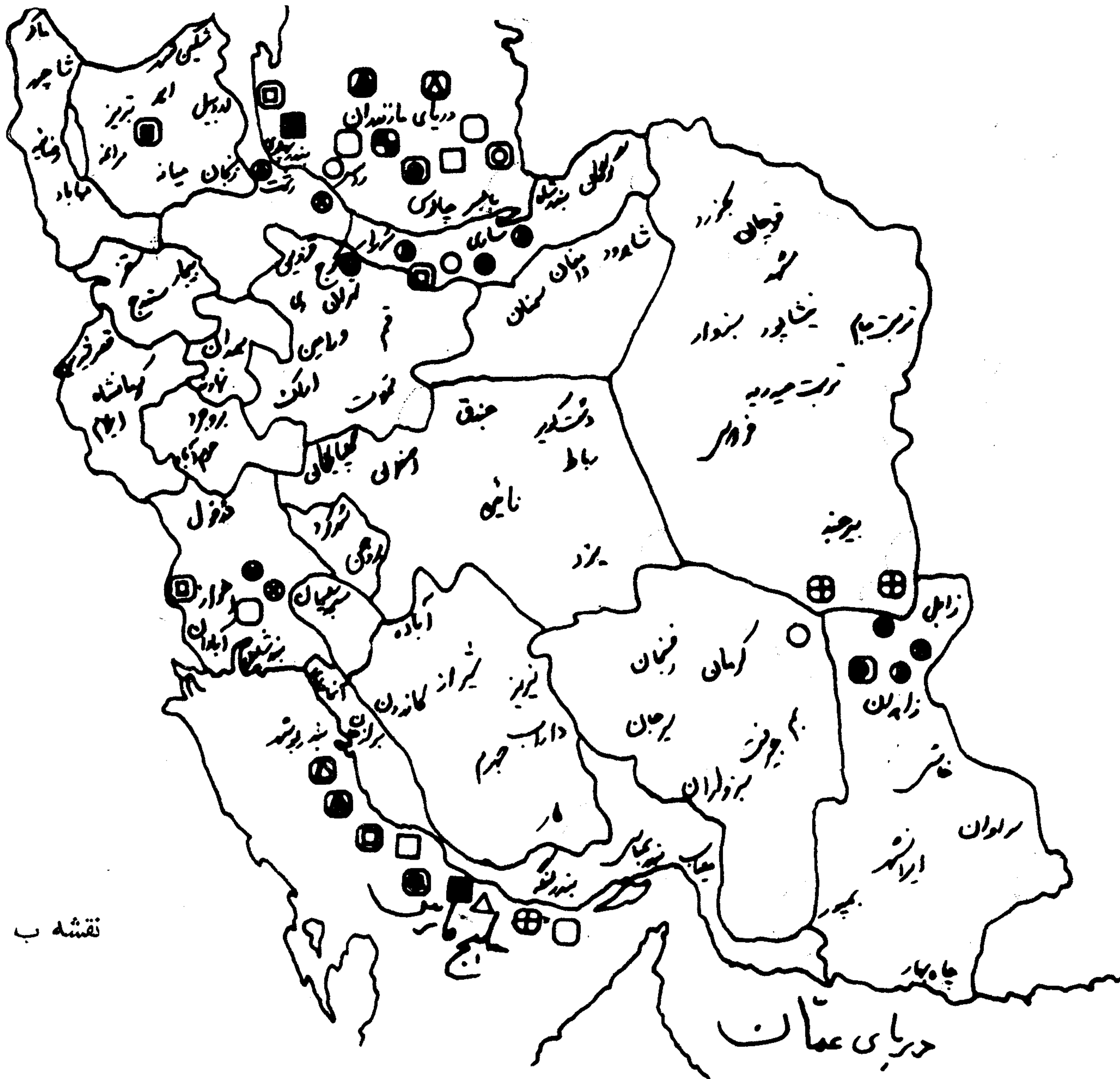
Fr. Sterne caugek.

درنواحی جنوب و مشرق دریای خزر موجود است.

نقشه الف

- *Larus argentatus*.
- *Larus* " *argentatus*.
- ⊗ *Larus* " *cachinnans*.
- ⊕ *Larus* " *heuglini*.
- ⊙ *Larus* " *taimyrensis*.
- ⊚ *Larus canus*.
- *Larus* " *heinei*.
- *Larus fuscus*.
- △ *Larus* " *fuscus*.
- ◻ *Larus genei*.
- ⊕ *Larus hemprichii*.
- ⊗ *Larus hyperboreus*.
- ⊙ *Larus* " *hyperboreus*.
- ⊚ *Larus ichthyaetus*.
- △ *Larus marinus*.
- ▲ *Larus minutus*.
- ⊙ *Larus ridibundus*.

نقشه ب

- Chlidonias hybrida.
- Chlidonias " hybrida.
- ⊗ Chlidonias " javanica.
- ⊙ Chlidonias niger.
- ⊕ Chlidonias " niger.
- ⊖ Chlidonias leucopterus.
- Gelochelidon nilotica.
- Gelochelidon " nilotica.
- △ hydroprogne caspia.
- Sterna albifrons.
- ⊕ Sterna " albifrons.
- ⊙ Sterna anaethetus.
- ⊖ Sterna " anaethetus.
- ⊙ Sterna bengalensis.
- ⊖ Sterna bergii.
- ⊙ Sterna hirundo.
- ⊖ Sterna " hirundo.
- ⊙ Sterna repressa.
- ⊖ Sterna sandvicensis.
- ⊙ Sterna " sandvicensis.

REFERENCES

- AUSTIN, O.L. 1965. Birds of the world. Poul Hamlyn-London
- BANNERMAN, D.A. 1962. The birds of British Isles. Vol. XI
Oliver and Boyd. Edinburgh. London
- MEINERTZHAGEN, C.R. 1954. Birds of Arabia. Oliver and Boyd.
Edinburgh. London
- PETERSON, R., MOUNTFORT, G. and HOLLAND, P.A.D. 1964. A field
guide to the birds of Britain and Europe.
Collins. London
- JERVIS READ S.H. 1958. A provistonal check-list of the birds
of Iran. Tehran University Press. Iran
- VAURIE, C. 1965. The birds of palearctic Fauna. H.F. and G.
Witherby Ltd. London